

Stortingets justiskomiteé
justis@stortinget.no

Deres referanse:

Vår referanse: 2025/34

Dato: 11.02.2025

Publikasjonsnr.: NIM-H-2025-012

SKRIFTLIG INNSPILL

Totalberedskapsmeldingen – høring

Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM) takker for muligheten til å gi innspill og delta i høringen av *Totalberedskapsmeldingen – Forberedt på kriser og krig*.¹

NIM har tidligere inngitt innspill til behandlingen av *endring i sivilbeskyttelsesloven (sivil arbeidskraftberedskap)*,² der vi blant annet understreket viktigheten av Stortingets kontroll og involvering, så langt det lar seg gjøre, også i kriser. Det er et sentralt fundament i vårt konstitusjonelle system og ett av de sentrale prinsippene som Grunnloven, i henhold til Grunnloven § 2, skal opprettholde. I vårt opprinnelige høringsinnspill pekte vi på at kriselovgivning ikke bare handler om hvordan de konkrete problemene som oppstår kan løses, men også:

«hvordan vi som samfunn kan sikre vår samfunnsform og grunnleggende verdier også i en krise, og (...) at Stortinget og domstolene også har en rolle i den sikringen»³

Totalberedskapsmeldingen drøfter hvordan en rekke kritiske samfunnsinstitusjoner skal organiseres for å samkjøre og sikre tilgjengelighet av ressurser i en krise, men ikke hvilken rolle Stortinget bør spille eller hvordan Stortingets arbeidsprosedyrer og ressurser kan tilpasses for å opprettholde deres funksjon.

Etter NIM sitt syn er spørsmål knyttet til Stortingets rolle viktig, ikke bare i situasjoner som dekkes av beredskapsloven, men også for kriser av lavere nivå, som koronapandemien. Her kan det reises aktuelle spørsmål om blant annet behovet for hurtigprosesser for saksbehandling, behovet for fjernmøter, samt spørsmål om hvordan Stortinget kan fungere med færre administrative ressurser tilgjengelig.

For mer alvorlige kriser oppstår en rekke prinsipielle spørsmål om hvilken kontroll Stortinget skal ha med såkalte 'derogasjonsfullmakter', som foreslått bl.a. i

¹ Meld. St. 9 (2024-2025).

² Se vårt originale høringsinnspill til lovforslaget, tilgjengelig her: <https://www.nhri.no/2024/endringer-i-sivilbeskyttelsesloven-sivil-arbeidskraftberedskap/>. Se også våre innspill til Stortingets høring, her <https://www.nhri.no/2025/endringer-i-sivilbeskyttelsesloven-sivil-arbeidskraftberedskap-2/> og her <https://www.nhri.no/2025/oppfolgingsbrev-til-justiskomiteen-om-sivilbeskyttelsesloven/>.

³ Vårt høringsinnspill til lovforslag om endringer i Sivilbeskyttelsesloven (over), s. 5.

sivilbeskyttelsesloven, og i ytterste tilfelle om eller hvilken rolle Stortinget har ved bruk av konstitusjonell nødrett og i krigssituasjoner. Det reiser også en rekke praktiske spørsmål om hvorvidt hele eller deler av Stortingets funksjon kan opprettholdes i slike kriser selv om for eksempel ordinær møtevirksomhet skulle vanskeligjøres. Eksempler inkluderer digitale møter og sikring av slike, krav til oppmøte og saksbehandlingsregler, nærmere integrering av Stortinget i regjeringens krisebehandling- og vurdering og lignende.

Både koronakommisjonen⁴ og totalberedskapskommisjonen⁵ pekte på behovet for retningslinjer for lovarbeid i kriser, særlig for å sikre raske prosesser uten at det går på bekostning av demokrati og rettssikkerhet. Viktigheten av etablerte spilleregler understrekes av koronakommisjonens beskrivelse av koronalovforslaget som:

«noe som langt på vei kunne ha suspendert Stortinget som lovgivende makt i den aktuelle perioden (...) i sterk kontrast til de grunnleggende demokratiske prinsippene som det norske samfunnet er bygget på».

Stortinget tok ansvar for sin egen rolle i de særegne lovgivningsprosessene under koronakrisen. Det er likevel viktig å ha tenkt på disse spørsmålene og fastsatt spilleregler på forhånd. Det gjelder både hvordan Stortinget praktisk kan ivareta sitt ansvar i forskjellige typer kriser, mens også hvilket ansvar de faktisk bør ha, særlig i alvorlige kriser der spørsmål om konstitusjonell nødrett kan aktualiseres.⁶

NIM har ikke noe syn på hvorvidt totalberedskapsmeldingen er det beste stedet for å vurdere Stortingets rolle og funksjon i kriser – men vi mener det er behov for at dette gjøres.

Vennlig hilsen
for Norges institusjon for menneskerettigheter

Gro Nystuen
Fungerende direktør

Vetle Seierstad
Rådgiver

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har dermed ingen signatur.

⁴ NOU 2021:6 *Myndighetenes håndtering av koronapandemien*, kap. 23 og vurderingen av Stortingets rolle i kap. 20 og 26, og; NOU 2022:5 *Myndighetenes håndtering av koronapandemien – del 2*, punkt 4.3.

⁵ NOU 2023:17, *Nå er det alvor*, punkt 31.8.3.

⁶ Slike spørsmål ble forsøkt regulert i NOU 2019:13, *Når krisen inntreffer*, og for eksempel av Grunnlovsforslag om derogasjonshjemmel som nå ligger inne og som prøver å formelt definere Stortinget sin rolle ved konstitusjonell nødrett, se Dokument 12:19 (2023-2024) *Grunnlovsforslag fra Grunde Almeland, Frode Jacobsen og Rasmus Hansson om ny § 113 b (grunnlovfesting av derogasjon)*, men NIM mener det er mulig og viktig å tenke over både de praktiske og teoretiske sidene rundt Stortingets rolle i kriser uavhengig av hvorvidt dette blir vedtatt.